

Aleg 1281

Sprawozdanie

Komisji szkolnej o dopełniających kursach rolniczych przy szkołach ludowych.

Wysoki Sejmie!

W myśl artykułu 20. kraj. ustawy z dnia 23. maja 1895 r. miały powstać w każdym powiecie przynajmniej przy jednej szkole więcejklasowej Kursa dopełniające rolnicze, których zadaniem jest chłopcom obowiązany do uczęszczania na naukę dopełniającą w szkole ludowej „udzielić wiadomości teoretycznych, a w części i praktycznych, niezbędnych do prowadzenia małego gospodarstwa wiejskiego.“

Tymczasowy plan naukowy i regulamin dla tych kursów wydała Rada szkolna krajowa rozporządzeniem z dnia 12. września 1896 r. l. 11.326. Nauka na kursie trwa 3 lata, w miesiącach zimowych 10—12 godzin tygodniowo, w letnich 2 godz. i ćwiczenia praktyczne w ogrodzie lub na polu.

Organizacya kursów postępowała zwolna, a nawet nie wszędzie, gdzie one powstały, zdołały sobie trwale zdobyć prawo obywatelstwa. To też w sprawozdaniu za rok 1905/6 znika z wykazu kurs w Krakowcu i Nisku, w następnym roku upadają one w Hlibowie i Biskowicach, wreszcie o kursie w Podkamieniu i Grzymałowie w obecnem sprawozdaniu nie ma żadnej wzmianki, z czego wnosić należy, iż zupełnie istnieć przestały. Charakterystyczną jest cechą, że upadają kursa zarówno w miasteczkach, jak i na wsiach. Uwagę budzi również okoliczność, iż wykazują one w ostatnim roku swego istnienia znaczną niejednokrotnie frekwencyę i tak:

	chłopców obow. do uczęsz. na naukę dopełn.	zapisanych na kurs rolniczy	uczęszczało
Biskowice	36	36	32
Hlibów	96	41	33
Kamień	42	42	42
Grzymałów	74	40	30

Przyczyn upadku sprawozdanie ostatnie nie podaje. Organizacya kursów od kilku lat nie postępuje naprzód, czego dowodem następujące cyfry:

Ilość kursów w r. 1902/3	wynosiła	26
1903/4	"	30
1904/5	"	30
1905/6	"	31
1906/7	"	29

Z wykazu miejscowości, w których istnieją kursa, widzimy że prawie trzecią część stanowią miasteczka, ponadto jest także kilka gmin podmiejskich, a reszta dopiero wsi.

W ciągu ostatniego roku szkolnego wprowadzono w życie kurs w Peimiu, a także zaprowadzono naukę dopełniającą w podwyższonym wymiarze godzin w szkole w Dublanach i w Limanowej; nauka dopełniająca w szkole 5 kl. w Limanowej udzielana jest w kierunku ogrodniczym wedle planu specjalnego dla szkół tej kategorii opracowanego. Wychodząc z założenia, iż zorganizowanie nauki dopełniającej uwzględniającej ogrodnictwo, może mieć doniosłe znaczenie dla mniejszych miasteczek mających szkoły 5—6 klasowe, Rada szkolna krajowa podała plan nauki dopełniającej zatwierdzony dla Limanowej wszystkim Radom szkolnym okręgowym do wiadomości, zachęcając je równocześnie, by w porozumieniu z czynnikami miejscowymi dążyły do organizacji nauki dopełniającej w tym kierunku.

Co do stanu frekwencji w r. 1906/7 na dopełniających kursach rolniczych to wedle zamieszczonego w sprawozdaniu wykazu na 1576 dzieci obowiązanych do uczęszczania na naukę dopełniającą, zapisało się 1242, a uczęszczało prawidłowo 1148 młodzieży tj. w stosunku do obowiązanych 73%, a do zapisanych 92%. Wedle tych cyfr frekwencja przedstawiałaby się świetnie. Uderza jednakowoż, iż cyfra wykazująca chłopców obowiązanych do uczęszczania na naukę dopełniającą — mimo, iż mamy z reguły do czynienia ze szkołami więcej klasowymi w miejscowościach o znacznej liczbie mieszkańców — jest niestosunkowo niska, bo waha się przeważnie w granicach 30—60, zaś w Podkamieniu, Podzameczku, Dąbiu, Mogile, Jaćmierzu liczba chłopców kończących szkołę ludową i pozostających w domu, a tem samem obowiązanych do uczęszczania na naukę dopełniającą nie sięga 30, ba nawet w Magierowie wynosić ma tylko 13, natomiast w Peimiu dochodzi do 117. Zastanawiające wprost są cyfry odnoszące się do Strzelisk Kossowa, Chorostkowa, Pawłosiowa, Podmichała i szeregu innych kursów, gdyż wedle tabeli statystycznej liczba obowiązanych, zapisanych i uczęszczających dzieci kryje się zupełnie. Jeśli się wglądnie dokładnie we wspomnianą tabelę, to musi się chyba dojść do przekonania, że kierownicy kursów wskutek nieporozumienia złe daty podają. O słuszności twierdzenia, iż tabele frekwencyjne mało wzbudzają zaufania, przekonać się musi każdy, kto porówna tabele z 3 ostatnich lat szkolnych. (Strzeliska i szereg innych kursów wykazują stale, iż wszyscy obowiązani chłopcy byli zapisani i uczęszczali na kurs prawidłowo). Cyfry wykazane przy Zakliczynie (69, 18, 10), Balińcach, Peimiu właśnie wskutek dużej różnicy między cyfrą obowiązanych, zapisanych, a uczęszczających zdają się być najwięcej miarodajne

Wedle zapatrywania komisji szkolnej frekwencja na kursach dopełniających rolniczych jest słaba, co zresztą wbrew własnej tabeli (wykazującej 73 względnie, 92% uczęszczających) przyznaje sprawozdanie w innym miejscu, słowami „na przeważnej części kursów rolniczych stan frekwencji jest w miarę możliwości dostatecznie uregulowany“. Pięć kursów wykazuje frekwencję 8 do 13 uczniów na 3 latach nauki razem wziętych.

W ciągu roku dokonano lustracyi 23 kursów. Wedle wyniku lustracyi Rada szkolna krajowa wyraża zdanie, że kierownicy kursów z pilnością i starannością należytą pracują nad osiągnięciem pożądaných wyników i właśnie dzięki ich pracy, niektóre kursa stały na wysokości zadania. Żałować należy bardzo, że sprawozdanie nie wymienia ani liczby dobrych kursów, ani miejscowości, w których kursa prosperują i nie podaje dokładnie okoliczności, którym zawdzięczyć należy, iż te kursa stały na wysokości zadania (w pewnej mierze mogłoby się to odnosić do kursu w Padwi narodowej, gdzie udzielono nagrody kierownikowi kursu). Brak zupełny w sprawozdaniu wzmianki o kursach innych, których stan nie zadawała Rady szkolnej krajowej. Zdaniem Komisji szkolnej pomieszczenie w sprawozdaniu obszernego ustępu, przedstawiającego stan nauki na dobrych kursach, wytknięcie

błędów, ewentualnie wymienienie lokalnych warunków szkoliczących pełnemu rozwojowi kursu, byłoby wskazało drogi, które należy dążyć do poprawy.

Na podstawie przedłożonego sprawozdania Komisya szkolna nie może sobie wyrobić przekonania, iż stan nauki na kursach dopełniających rolniczych jest odpowiedni, tem więcej, że w poważnych sferach rolniczych (Towarzystwo rolnicze i gospodarskie, Tow. kółek rolniczych, artykuły śp. profesora Lubońskiego pomieszczone w „Tygodniku rolniczym“, wreszcie jego referat na W. Zebraniu krak. Towarzystwa rolniczego) i nauczycielskich od szeregu lat słyszeć się dają głosy, iż kursa te wymagają gruntownej reorganizacji.

Komisji szkolnej wiadomo, że Rada szkolna kraj. sama tę potrzebę odczuwała, bo jeszcze w kwietniu 1902 r. zainicjowała sama zwołanie konferencyi dla ustalenia, względnie zmodyfikowania planu nauki na kursach dopełniających rolniczych.

Podczas 3-dniowych obrad, w których uczestniczyli kierownicy kursów; profesorowie rolnictwa w seminariach nauczycielskich, profesorowie Akademii rolniczej, delegaci Wydziału krajowego i t. d. wykazano jasno i dobitnie, że instytucya ta nie odpowiada zupełnie ani swojemu celowi, ani potrzebom kraju i powinna być albo z gruntu zreformowana i pod kierownictwo fachowych ludzi oddana, albo zupełnie zniesiona. W rezultacie uchwalono następującą rezolucyę:

„Wobec spornych kwestyi tak co do nazwy i celu, jakoteż zakresu naukowego dla dopełniających kursów rolniczych, umieszczonych przy szkołach ludowych typu niższego, pożądana jest specjalna ankieta mieszana, złożona z kierowników kursów, profesorów rolnictwa w seminariach nauczycielskich i profesorów szkół rolniczych, tudzież zawodowych gospodarzy, w celu rozpatrzenia tej kwestyi i gruntownej reformy tej instytucyi“.

W załatwieniu powyższej rezolucyi postanowiła Rada szkolna kraj. uchwałą z dnia 9 maja 1902 r. „odnośnie do uchwał konferencyi z dnia 17, 18 i 19 kwietnia 1902 r. zwołać ankietę na listopad 1902 r.“ O uchwale swej Rada szk. kraj. powiadomiła Wydział krajowy (l. W. kr. 87. 801/902).

Gdy uchwały tej Rada szk. kraj. nie wykonywała i powołania ankiety zapowiedzianej nie można się było doczekać, poruszył Wydział krajowy (uproszony memoriałami Tow. Kółek rolniczych i Towarzystw rolniczego i gospodarskiego) pismem do Rady szk. kr. sprawę zwołania ankiety. Rada szk. kr. odpowiedziała dnia 21. marca 1905 do l. 3001 (l. W. kr. 29.419/905), jak następuje:

„Załatwienie tej sprawy (tj. zwołania ankiety) doznało dotychczas zwłoki z jednej strony z powodu trudności obmyślenia pory dogodnej ze względu na normalny tok zwykłych agend tych instytucyi, które w ankiecie reprezentowane być mają, — z drugiej strony z powodu konieczności jasnego określenia pytań, mających służyć za punkt wyjścia dla obrad ankiety“.

Ankieta do dnia dzisiejszego nie odbyła się i stan zły z roku 1902 trwa do tej pory, bo nic w organizacyi dopełniających kursów rolniczych się nie zmieniło.

Wprawdzie w grudniu 1907 r. Rada szk. kr. niektóre punkta, dotyczące kursów dopełniających rolniczych, oddała pod obrady pięciu krajowym konferencyom nauczycielskim (zwołanym w myśl ustawy państwowej z dnia 2 maja 1883 r.), a uchwały ich przekazała Wydziałowi konferencyjnemu, lecz do dzisiaj pomimo upływu 10-ciu miesięcy z tych uchwał i obrad rezultatu niema.

Nie wchodząc w bliższe szczegóły dzisiejszej organizacyi, lecz opierając się na tem, że organizacya kursów w r. 1902 uznana za wadliwą, dotychczas

mimo upływu lat 6 nie uległa zmianie, Komisya szkolna widzi się zmuszoną stwierdzić, że dopełniające kursa rolnicze wymagają natychmiastowej reformy i dlatego proponuje następującą rezolucyę:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Sejm wzywa c. k. Radę szkolną krajową, by w celu usunięcia w organizacyi dopełniających kursów rolniczych braków, które tamują ich rozwój, zwołała jak najrychlej ponowną konferencyę fachową.

Przewodniczący:
Albin Rayski.

Sprawozdawca:
Jan Wasung.